

LIBRIS | we know books

Dumitru CRUDU (1967, Flutură, Ungheni, R. Moldova), prozator, dramaturg, poet. Pentru *Alegerea lui Alexandru Suțo*, a luat premiul UNITER (Uniunea Teatrală din România) și al Princesei Margareta pentru cea mai bună piesă de teatru a anului 2003 din România. Pentru cartea de poezie *Falsul Dimitrie*, publicată în 2018, în limba polonă, la Editura Instytut Kultury Miejskiej, Gdańsk, în traducerea lui Jakub Kornhauser și a Joannei Krnaś-Warwas, a fost nominalizat la premiul Poetul European al Libertății, ediția 2016-2018, Gdańsk, Polonia. A primit premiul pentru debut în limba sârbă, pentru volumul de versuri *Cinci poeme din Rotterdam*, tradus de Vasile Barbu, în cadrul ediției din 2019 a Festivalului „Cununa despice” din Uzdin, Serbia. Din 2008, publică proză. Pentru romanul *Un american la Chișinău*, a fost nominalizat la premiul Visegrad Eastern Partnership Literary Award, Bratislava, Slovacia, la premiile revistei „Observator cultural” și al „Ziarului de Iași” și a primit premiul Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Chișinău. Pentru cartea de proză scurtă *Salutări lui Troțki*, i s-a decernat Premiul de proză „Ion Creangă” al Academiei Române. Editura Petr Štengl din Praga i-a publicat romanul *Oameni din Chișinău*, tradus în limba cehă de Jiří Našinec. La Editura L'Harmattan din Franța, vede lumina tiparului cartea de proză scurtă *Salutări lui Troțki*, tradusă în franceză de Benoit Vitse.

„Tare bun. Chiar dacă scriitorilor nu le place să fie comparați cu alți scriitori, personajele lui Dumitru Crudu au ceva din „Detectivii sălbatici” ai lui Bolaño – resăbuința de a muri pentru un vers dacă e cazul (sau de a vinde totul pentru un gât de bere). Cât despre Margareta, eu am înțeles-o ca pe o metaforă a literaturii care, la fel ca o femeie, pretinde o dovadă irefutabilă de fanatism.”

Sorin HADĂRCĂ

DUMITRU CRUDU

Margareta noastră

Roman

Ediția a II-a

CARTIER POPULAR

Pe la ora zece și jumătate, am deschis ușa Uniunii Scriitorilor, cu toate că știam că alegerile începeau abia la două, dar dinadins venisem mai devreme pentru a putea bea o cafea la nisip pe terasa din curte. Care, culmea, deja gemea de scriitori, răsfirați pe la mese ca niște bile uriașe de biliard, cu câni de cafea în față și cu țigări fumegânde în mâini și fiecare dintre ei încerca să vorbească mai tare decât vecinul său, iar cel mai tare vorbea Iaroslav Cârțu și asta ca să-l audă Fiodor Toma, aflat tocmai în capătul celălalt al terasei, dar cum cel din urmă era prins într-o discuție cu Rafael Păpădie, Iaroslav Cârțu începu să-i strige hei, Fiodor, și de ce m-ai telefonat aseară pe la două noaptea, ce-ai vrut să-mi zici, ia spune-mi acum. Eu am intrat în bar și nu am auzit ce i-a răspuns Fiodor Toma, iar când am ieșit cei doi stăteau deja la aceeași masă și gesticulau aprins. Pentru a fi și mai convingător, Iaroslav Cârțu sări cu fundul pe masă, își învârti corpul spre preopinientul său și se propti cu picioarele în scaunul acestuia.

Eu am trecut mai departe, căutând unde să mă așez.

Stăteam între masa profesorului Albu și cea a lui Terebnea și nu mă puteam decide. De profesorul Albu mă lega aceeași pasiune: pentru scriitorul Leonard Tuchilatu, mort la 21 de ani de leucemie. L-am citit integral și mă dădeam în vânt mai ales după proza sa. Regizorul Dumitru Grosei, când a aflat că-mi place și mie Leonard Tuchilatu, a luat și mi-a dăruit bicicleta sa. De sufletul scriitorului. Cu această bicicletă venisem la adunare și o parcasem în fața Uniunii. Dar dilema s-a rezolvat de la sine. Văzând că nu mai începe adunarea, profesorul Albu a părăsit terasa, coborând

LEBES
în aripa stângă a subsolului, unde se afla arhiva Muzeului de Literatură, pentru a studia cele câteva versiuni ale romanului *Sol* de Leonard Tuchilatu și a le compara între ele. Așa că m-am îndreptat spre masa lui Marius Terebnea. Acesta stătea întors cu spatele spre scriitorii de pe terasă și scria ceva pe spațiile albe de pe paginile unei cărți. Pentru a nu-l lăsa singur, m-am așezat la masa lui. Dar Marius nu se întrerupse din scris. El continua să scrie mai departe te miri ce pe unul din spațiile albe de sub nu știu ce text. Posibil, o nouă poezie de-a sa. Mi se păru foarte ofticat sau foarte deprimat, încât am regretat că l-am deranjat și eu, și chiar am vrut să mă scol și să mă așez în altă parte, dar el, parcă simțind asta, m-a rugat, fără să-și ridice capul din cartea pe care scria, să-i aduc de la bar o cană cu apă fiartă. I-am adus-o. Marius s-a oprit din scris, și-a scos din geanta sa maro de piele naturală, de care nu se despărțea niciodată, un borcănaș cu nes, îmi luă lingurița mea, o umplu cu vârf cu cafea și o răsturnă în cana aia cu apă fiartă, unde începu s-o agite sănătos.

— Vrei și zahăr?

— Pașiol năhii cu zahărul tău cu tot, mi-o trânti Terebnea și se așternu iar pe scris. Când apăru în capătul terasei Dumitru Crudu, Emil Șarpe, un autor de romane istorice de factură postmodernistă, dosi sub masă revista „Observator cultural”, de unde o scoase doar când Dumitru Crudu închise ușa după el, ducându-se, probabil, la adunare, ce știu eu, cu toate că adunarea nici gând n-avea să înceapă. Emil Șarpe clamă:

— Da voi știți că Iulia Popovici îl face tărățe pe Dumitru Crudu în numărul acesta din „Observator cultural”?

— Pe bune? Și ai revista la tine? se auziră mai multe glasuri pe terasă.

— O am!

— Citește-ne cu voce tare, îl rugă Fiodor Toma și lumea începu să facă roată în jurul lui Emil Șarpe.

— Articolul se cheamă „Iată de ce nu-mi place mie drama-turgia lui Dumitru Crudu”, vociferă Emil Șarpe ca să-l audă

toți. Când autorul de romane istorice de factură postmodernistă termină de citit articolul, Fiodor Toma îi smulse revista din mână și revista prinse să circule pe terasă ca sticlele de bere pe masă, scriitorii transmițându-și-o de la unul la altul în timp ce se întrebau: dar oare Dumitru Crudu a citit acest articol?

Se ivi Nicolae Furculiță, iar odată cu el și vestea că a venit Vlad Bogza și toți uitară de Dumitru Crudu și de articolul Iuliei Popovici. Acum numele lui Bogza se auzea peste tot. Răsună și în jurul nostru, și Terebnea tresări, dar nu se opri din scris. Cel mai vocal era Emil Șarpe. Acesta se bătea cu mâinile în piept că o să-l strângă cu ușa pe Bogza și o să-l întrebe de față cu toți ca ce chestie ne-a făcut defazați.

— Pot să stau și eu cu voi la masă? ne întrebă Tolea Vrabie. Terebnea își desprinse enervat ochii din cartea pe care o răsfoia pentru a găsi un nou spațiu gol și îl privi indispus. Tolea Vrabie scria pentru copii, niște poezii tare haioase.

— Nu, i-o rețea scurt Terebnea.

— Da de ce?

— Pașiol năhii, strigă Terebnea și sări în picioare, tu mai vrei încă și explicații, pașiol năhii, striga și nu se opri din strigat până Tolea nu făcu picioare.

— Tolea, ăla e nebun, nu știi? Vino și stai cu noi, îl invită Mircea Scurtu, dar Tolea părăsi ofuscat terasa. Mie chiar îmi păru așa de rău că Terebnea l-a jignit, că m-am sculat să-l ajung din urmă și să-l aduc înapoi, dar Terebnea mă înșfăcă de braț și mă forță să mă așez la loc. M-am așezat.

Cu pași largi și cu fața strepezită, Tania trecu printre mese ducând pe tavă o sticlă de coniac și patru păhăruțe, care, spre marea mea uimire, nu zăngăneau. Nu știam cui însă putea să le ducă, căci ea intră într-un separeu și nu dădea bine s-o întreb asta. Terebnea își aruncă geanta pe umăr și plecă la baie, tocmai când în capătul terasei se ivi un nebun cu două pungi negre de polietilenă în mâini și cu o a treia, pe cap, în loc de șapcă. Terebnea își luă cu el geanta la baie, dar lăsă pe masă cartea în care își scria poeziile

LIBRIS
și eu am văzut că era noul volum de versuri al lui Tolea Vrabie, *Roua de dimineață*. Ah, iată de ce l-a gonit Terebnea, ca Tolea să nu vadă unde-și scria poeziile. Nebunul se îndreptă spre mine.

— Auzi, îmi spuse el, un pic cam abătut, pot să iau sticla asta goală?

— Ia-o.

— Dar să mă așez la masa ta?

— Așază-te!

— Și Terebnea unde s-a dus?

— La baie.

— Atunci am să-ți spun repede ceva.

— Spune.

— Auzi, da cine sunt toți tipii ăștia de pe terasă, că-mi par tare dubioși?

— Scriitori.

— Și ce fac aici?

— Așteaptă adunarea.

— Da ce, și tu ești scriitor? Și ce scrii? mă întrebă el, și, fără să-mi aștepte răspunsul, îmi spuse:

— Și mai am o întrebare. E adevărat că vor să-l închidă pe Ilan Shor?

— Da, așa se pare.

— Atunci ar trebui să-l găsesc urgent. Mă poți ajuta să-l găsesc?

— Da ce treabă ai tu cu Shor?

— Vreau să-i propun o afacere, îmi declară nebunul și eu am rămas cu gura căscată.

— Să stau eu în locul lui la bulău. Dar, desigur, pentru o sumă frumușică de bani.

— Și cam care ar fi asta?

— Zece mii de parai. Este că-i o sumă derizorie?

— Este.

— Și crezi că o să primească?

— Eu zic că da.

Când a auzit asta, nebunul a sărit bucuros în picioare și mă rugă să-i iau pe țoi o măsură de votcă și o bere, și să nu mă tem că n-o să-mi întoarcă banii, o să mi-i întoarcă, pentru că Shor o să-i dea o groază de bani și atunci o să-mi întoarcă și firfiricii mei. Adevărat că nu imediat, ci când va ieși din pușcărie, îmi spuse el și eu mă gândii că ideea asta a lui de-a sta la pușcărie în locul lui Shor parcă era desprinsă dintr-un roman de Dostoievski sau dintr-un film american sau coreean sau mai știu eu care.

I-am dat chiar mai mult decât mi-a cerut. Apoi, nici una, nici alta, nebunul îmi înșfăcă geanta și o trase spre el. O trăgea cu toată puterea. O trăgea la el, iar eu la mine, dar reveni Terebnea de la baie și pe nebun îl buși râsul. El își desprinse mâinile de pe geanta mea. Fugea și îl arătă cu degetul, dar nu fugea spre Terebnea, ci de Terebnea, până dispăru hohotind de pe terasa Uniunii, hohotind molipsitor.

Fugea și râdea.

Râdea și fugea, șerpuiind printre mese, de parcă ar fi fost pe un teren de fotbal, cu mingea la picior, și i-ar fi driblat pe jucători.

— Săracul, e nebun și inventează atâtea povești, mă lămuri Terebnea și se trânti pe scaunul său. Cred că ți-a umflat capul și ție.

— Da cine e tipul?

— Un prieten de-al meu din copilărie și din adolescență.

— Și cum îl cheamă?

— Sașa Busuioc. Am jucat împreună fotbal pentru selecționata Cantemirului, cu care am câștigat spartachiada Moldovei, dar și câteva campionate ale republicii.

A fost un fotbalist genial, cel mai bun fotbalist al generației noastre, golgheterul nostru, mânca fotbal pe pâine, dar s-a țâcănit după o finală nebună, iar sărit fiind și-a băgat în boale toată familia: deschidea arzătorul de la aragaz și uita să-l aprindă sau uita să oprească apa, după ce se spăla pe față sau pe mâini și, de câteva ori, a sărit să-și gătuie sora, fără nicio pricină, în timp ce aceasta dormea, și atunci părinții lui l-au internat la

Costiujeni, unde a primit un scaun în moalele capului de la un coleg de cameră, pe care l-a trimis la origini, și starea lui s-a înrăutățit și mai tare.

Acum se pare că i-au dat drumul de la Costiujeni sau a fugit el de acolo. Îmi pare rău de el, dar nu am cu ce să-l ajut. Unde mai pui că fuge de mine când mă vede. E vina lui că s-a ratat ca fotbalist. Un alt fotbalist ca el Moldova nu a avut niciodată. Dar e vina lui că și-a dat cu stângul în dreptul.

El îmi povestea și eu îl ascultam răvășit. Deodată, mi-am amintit cum taică-meu, pe când aveam vreo patru ani, m-a dus la un meci de fotbal – era nu știu ce finală – și cum cel mai bun fotbalist de pe teren s-a zărghit. Și brusc mi-a picat fisa că acel fotbalist care s-a zărghit era Sașa Busuioc. Și mi-am mai dat seama de un lucru: că eu și pe Terebnea l-am văzut jucând fotbal, de pe genunchii lui taică-meu.

— De altfel, aștia nu ne-au anunțat când începe adunarea? mă întrebă deodată Marius.

— Nu.

Apăru Monea în cadrul ușii, plimbându-și, oțărât, privirile pe terasă. Se luminea la față când îl văzu pe Terebnea și veni la masa noastră.

Terebnea se opri din scris și-i strânse mâna. Monea nu era scriitor și cu adunarea de azi nu avea nicio treabă.

Pur și simplu, în drum spre editură se abătu pe la Uniune ca să-l vadă pe Terebnea, căruia îi edita o nouă carte de versuri. Veni Tania cu o sticlă cu vin și cu trei pahare.

— Noi n-am comandat vin, Tania, i-am zis chelneriței. Cred că ai greșit adresa.

— Nu a mai greșit fata nimic, râse Monea. Știe ea ce face. Hai, Tania, destupă sticla și toarnă și nu-i asculta pe toți proștii.

Eu mă uitam contrariat la Monea și nu înțelegeam când a putut să comande Roșul acesta de Purcari, că parcă tot timpul a fost cu noi. Monea luă sticla și turnă în pahare, că i se păru că fata nu le umpluse bine.

— Eu, pas, i-am anunțat ritos.

— Și încă te mai numești poet. Ce fel de poet ești tu, nenicule, dacă nu bei? Adică știu ce fel de poet ești. Un poet de tot căcatul. Pe care eu nu am să-l public niciodată la editura mea. Cum să-l public pe un poet care nu bea?

— Lasă-l dracului pe Colea, Monea, și mai bine spune-mi când îmi scoți cartea?

— Degrabă, Marius, degrabă. Hai să bem.

Marius apucă paharul cu vin în mână de parcă ar fi luat un pix pentru a scrie o nouă poezie de-a sa. Iaroslav Cârțu și Fiodor Toma se clănțăneau mai departe. Acum polemizau cine dintre ei doi e un scriitor mai bun, dar Radu Orașoveanu le tăie macaroana, chemându-ne la adunare.

— Marius, mergem?

— Gura, mă țistui Monea și-i umplu iar paharul lui Terebnea, pe terasa aia a Uniunii, care, brusc, deveni pustie. Eu i-am lăsat și m-am alipit puhoiului de scriitori revărsat pe coridoarele Uniunii. Totuși le-am aruncat o privire și mi s-a părut că Terebnea era cam trist. Dar nu m-am întors. Avansam alături de Tolea, care, din când în când, mă săgeta cu ochii proiectându-și asupra mea toată ura lui față de Terebnea, dar el nu află că Terebnea își scria poeziile peste poeziile sale din *Roua de dimineață*, pe care i-o dăduse cu autograf, că să vezi atunci ce scandal i-ar fi făcut.

Alegerile se țineau la etajul patru, într-o sală extrem de modernă, vopsită în culori pastelate, cu draperii noi la ferestre, cu mese cu un blat lucios și cu scaune moi, rânduite unul lângă altul. Uniunea o închiria unei organizații europene, de la care o luase înapoi în după-amiaza asta și o dăduse filialei USSR-ului, ca aceasta să-și poată desfășura aici alegerile pentru a nu ne face de băcănie în fața colegilor noștri din România. Care stăteau așezați la o masă din aripa dreaptă a sălii și vorbeau între ei, fără să fi observat că sala se umpluse cu scriitori basarabeni și că toți erau cu ochii pe ei. Inclusiv eu. Iar Valeriu Melnic, un scriitor de optzeci de ani, chiar îi arăta cu mâna. Și îi... fotografia.

Stăteam față în față. Noi, scriitorii basarabeni, și oaspeții noștri din România. Care stăteau picior peste picior, făcând abstracție de noi, de parcă n-am fi fost și noi acolo. Stăteau alături: Vlad Bogza, îmbrăcat într-un costum negru lucios, și, în blugi și cu părul vâlvoi, un poet, poetul – stai cum îl cheamă că i-am uitat numele. Da, ptiu, mi-am amintit. Andrei Tudor Brețu. Așa îl cheamă. Andrei Tudor Brețu. Pe unul dintre ei ar trebui să-l votăm la șefia Uniunii Scriitorilor din România, după ce, sigur, își vor expune programele electorale și ne vor răspunde la întrebări.

Primul și-a prezentat programul Vlad Bogza, pigmentându-l cu foarte multe glumițe.

Sala se tăvălea de răs, când Terebnea deschise ușa și intră, și pe mine mă izbi ceva în înfățișarea lui, dar nu puteam înțelege ce. L-am scrutat mai atent. Fruntea îi era zdrelită în câteva locuri și cămașa îi era ruptă și murdară de sânge pe piept. Asta nu putea să însemne decât un singur lucru, că se bătuse cu cineva și că cel cu care se bătuse se dovedea a fi mai puternic ca el. Oare cine-l ciomăgise? Monea? Parcă nu-mi venea să cred. Toată lumea râdea. Doar trei oameni din sala aia nu râdeau: eu, Terebnea și Dumitru Crudu. Dar Dumitru Crudu era clar de ce nu râdea. Cum să râzi când ești făcut de nimic într-o revistă ca „Observator cultural”? Oare tot din cauza asta lumea se ferise de el, neocupând scaunele din stânga și din dreapta lui? Intră în sală și Tolea Vrabie, și el cu buzele rupte și cu ochii vineți. Privindu-l, am înțeles cu cine s-a bătut Terebnea și de ce, pentru că Vrabie a aflat unde-și scria acesta poeziile.

Toți și-au întors capetele spre Terebnea, care își căuta un loc unde să se așeze, și-l priveau strâmb, iar Bogza își ridică vocea. Valeriu Melnic se trezi din picoteală, neînțelegând unde se află. Preț de câteva clipe, mi-am imaginat că Bogza, cu aceeași voce răstită cu care vorbea acum, nu și-ar fi prezentat programul său electoral, ci pasajul acela din *Istoria* sa unde susținuse negru pe alb că, cu excepția a doi scriitori basarabeni, toți ceilalți sunt în corpore niște defazați și retardați. Îmi trecu rece pe șira spină-

rii. Vocea lui tăioasă mă făcu să-mi amintesc de acele aserțiuni fără drept de apel și să mă întreb: oare chiar absolut toți ceilalți scriitori basarabeni sunt niște înapoiți și în raport cu cine sunt niște înapoiți, în raport cu Chifu sau Ion Horea, de exemplu, sau în raport cu altcineva, dar cu cine?

Cei pe care el îi calificase ca fiind niște defazați se aflau acum în sală și-l ascultau cu mai mare sau mai mică atenție. Pentru acești retardați perora el acum, spărgându-se în figuri. Dar dacă-i considera niște handicapați, de ce s-a deplasat tocmai de la București la Chișinău, a? Sigur că pentru a le țigăni voturile. Pentru a le țigăni voturile, a bătut atâta drum, închizând ochii că sunt niște depășiți de situație. Vorbea foarte frumos despre cum o să-i ajute el pe scriitorii basarabeni să se integreze în literatura română, firește, în cazul că va ajunge președinte. Dar deja de patru ani era președinte și de ce până acum nu făcuse nimic? La asta mă gândeam eu în timp ce Vasile Mihalache tușea în dreapta mea, iar Ion Popușoi își sufla nasul într-o batistă vopsită în culorile tricolorului. Singurul lucru bun pe care l-ar putea face el pentru literații basarabeni e să-i citească sau să se abțină să-și dea cu părerea dacă nu i-a citit. Se auzi răcâitul unui scaun pe podea, chiar în timp ce Bogza își termina discursul. Fiodor Toma își trase scaunul alături de Iaroslav Cârțu. Terebnea lipsea. Oare când plecase și oare unde? Poate, să fumeze? Radu Orașoveanu ne invită să-i punem întrebări lui Bogza și se așternu o tăcere jenantă. Emil Șarpé, cel care se rățoia pe terasă că o să-l bage pe Bogza sub masă întrebându-l de ce ne-a făcut cu ghiotura defazați, acum își lăsă capul în podea și-și studia cu mare atenție vârfulurile pantofilor. Marcel se sculă în picioare și înaintă în mijlocul sălii, ca să-i vadă pe toți și toți să-l vadă. Stătea cu spatele spre ușă și cu obrazul stâng întors spre noi, iar cu cel drept, spre Bogza. Începu să-l perieze și eu nu mă miram că-l peria. Cum să nu-l laude, dacă el reprezenta una din cele două excepții de scriitori basarabeni performanți? Laudă pentru laudă. Dar oare nu l-aș fi ridicat și eu în slăvi pe Bogza, dacă